

Ochrana průmyslového vlastnictví v ČR: Za vyspělými zeměmi zaostáváme

Radek Novák

Ekonomické a strategické analýzy

ČESKÁ
spořitelna

@Research_sporka

Shrnutí

Ochrana průmyslového vlastnictví v ČR: Za vyspělými zeměmi zaostáváme

Možnosti ochrany průmyslového vlastnictví

- Národní patent
- Evropský patent
- Mezinárodní patentové přihlášky
- Užiténý vzor
- Ochranné známky/označení původu

Ochrana průmyslového vlastnictví pomáhá zvyšovat prosperitu

Efektivní využívání práv průmyslového vlastnictví vede k rozvoji výzkumu, vývoje a inovací. Ve vyspělých zemích existuje podle analýz významný vztah mezi využívanými klíčovými technologickými patenty a HDP na obyvatele.

V Česku se neinvestuje do duševního vlastnictví málo

5,2 % HDP činily investice do produktů duševního vlastnictví v roce 2021 v ČR. Jen 6 států EU mělo vyšší podíl.

Tuzemské investice do vědy a výzkumu jsou v rámci EU ale průměrné

2 % HDP měřily v roce 2020 v ČR na vědu a výzkum (průměr EU je 1,8 %). Pět zemí v EU ovšem vydávalo na výzkum a vývoj 3 a více procent HDP.

S patentovou ochranou to je horší

Zájem českých žadatelů o patentovou ochranu byl v posledních letech zhruba stabilní. Celkově však v patentových přihláškách ČR zaostává za konkurencí z vyspělých států.

60 % investic do vědy a výzkumu pochází z podnikatelského sektoru.

ČR se mezi zeměmi EU nachází na **17. místě** v počtu žádostí o mezinárodní patent.

Počet žádostí o mezinárodní patent na milion obyvatel dané země (2021, podle původu žadatele, zdroj: WIPO)

Rozvoj, ochrana a investice do duševního vlastnictví přitom mohou být pro české firmy, a tedy i celou ekonomiku, jedním z důležitých nástrojů, jak posunout českou ekonomiku k vyšší přidané hodnotě ve smyslu Výzvy k druhé ekonomické transformaci ČR.

Obsah

1 Úvod: Možnosti ochrany průmyslového vlastnictví	3
1.1 Patenty.....	3
1.2 Užité vzory	4
2 Ochrana průmyslového vlastnictví pomáhá zvyšovat prosperitu	4
3 V Česku se neinvestuje do duševního vlastnictví málo	5
4 Tuzemské investice do vědy a výzkumu jsou v rámci EU mírně nadprůměrné	6
5 S patentovou ochranou to je horší	8
5.1 Mezinárodní patentové přihlášky.....	8
5.2 Evropský patent	9
5.3 Národní patent a užité vzory	10

1 Úvod: Možnosti ochrany průmyslového vlastnictví

Do ochrany průmyslového vlastnictví se řadí ochrana výsledků technické činnosti (vynálezy chráněné patenty, užité vzory), předměty průmyslového výtvarnictví (průmyslové vzory) či práva na označení (ochranné známky a označení původu/zeměpisná označení).

1.1 Patenty

Patenty se udělují na vynálezy, které jsou nové, jsou výsledkem vynálezecké činnosti a jsou průmyslově využitelné. Patentovat lze nové výrobky a technologie, ale i chemicky vyrobené látky, léčiva, průmyslové produkční mikroorganismy, jakož i biotechnologické postupy a produkty získané jejich pomocí. Patentovat naopak nelze vědecké teorie, programy pro počítače, nové odrůdy rostlin a plemena zvířat či způsoby léčení lidí a zvířat.

- **Národní patent** – znamená ochranu pouze pro území České republiky. Jeho součástí je zveřejnění technických náskresů nebo chemických vzorců, které jsou patentem chráněny. Maximální doba trvání je 20 let a jeho základní účinek spočívá v tom, že bez souhlasu jeho majitele jej nikdo nesmí komerčně využívat. Patent lze rovněž prodat či na něj udělit licenci. Řízení o udělení patentu provádí v ČR Úřad průmyslového vlastnictví na základě přihlášky vynálezu, kterou může podat původce vynálezu nebo ten, na něhož toto právo původce převedl. Jde-li o zaměstnanecký vynález, přechází právo na patent přímo na zaměstnavatele, není-li smlouvou stanoveno jinak.
- **Evropský patent** – v zahraničí lze k přihlášení vynálezu využít cesty národního patentu dané země (obdobný postup jako v případě českého patentu), nebo je možné využít tzv. „evropského patentu“. Ten je potenciálně platný pro všechny členské státy Evropské patentové organizace (EPO). Evropskou patentovou přihlášku lze podat u Evropského patentového úřadu v Mnichově stejně jako u Úřadu průmyslového vlastnictví ČR.
- **Smlouva o patentové spolupráci (Patent Cooperation Treaty – PCT)** – v rámci Smlouvy o patentové spolupráci lze jedinou přihláškou založit ochranu až ve 156 státech světa. Prostřednictvím přihlášky přihlašovatel žádá o mezinárodní rešerši a posudek, zda je jeho technické řešení patentovatelné. Po 18 měsících je přihláška zveřejněna. Na základě mezinárodní rešerše a vydání posudku o patentovatelnosti se pak může přihlašovatel rozhodnout, zda a ve kterém státě bude žádat o udělení národního patentu. Pokud je přihlašovatelem fyzická osoba a má občanství a sídlo v ČR, může uplatnit slevu 90 % z mezinárodního přihlašovacího poplatku. Zdroj: [ÚPV](#)

1.2 Užité vzory

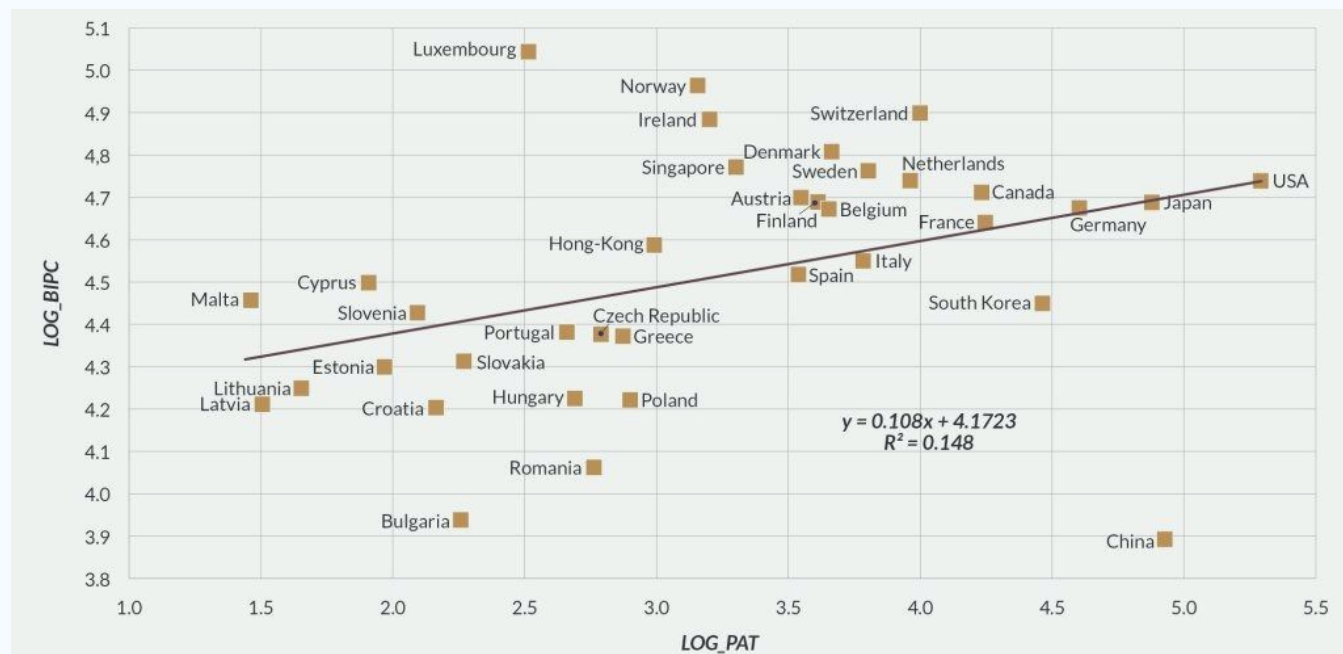
Užitným vzorem mohou být chráněna nová, průmyslově využitelná technická řešení, která přesahují rámec pouhé odborné dovednosti. Jeho výhodou oproti patentu je větší jednoduchost, rychlost a řádově nižší nákladnost procesu zápisu. Podmínky ochrany užitným vzorem se od ochrany patentem v podstatě neliší. Ovšem v případě užitného vzoru, na rozdíl od patentu, zkoumá Úřad průmyslového vlastnictví pouze splnění formálních podmínek pro ochranu. Jeho monopol oproti patentu je tudíž křehčí a postavení jeho majitele méně jisté. Doba ochrany užitným vzorem je 4 roky s možností prodloužení dvakrát o 3 roky, maximální doba ochrany je tedy 10 let. Využití užitného vzoru je ideální pro výrobky s kratší životností.

2 Ochrana průmyslového vlastnictví pomáhá zvyšovat prosperitu

Podle aktuálně platné, české Koncepce podpory ochrany průmyslového vlastnictví na léta 2021-2030 je systém ochrany průmyslového vlastnictví významným nástrojem podpory ekonomického růstu. Efektivní využívání práv průmyslového vlastnictví totiž vede k rozvinutí potenciálu v oblasti výzkumu, vývoje a inovací, který je pro dlouhodobou konkurenceschopnost země nezbytný. Systém navíc umožňuje zájemcům seznámit se s nejnovějšími technickými poznatky.

Německá nadace Bertelsmann Foundation ve spolupráci se společností EconSight GmbH nedávno provedla rozsáhlý výzkum založený na globálních datech, jenž zkoumal závislost ekonomického růstu a využívání tzv. klíčových technologických patentů. Těmi se myslí patenty v deseti nejperspektivnějších technologických oblastech¹. Výzkum potvrdil, že existuje významný vztah mezi využívanými klíčovými technologickými patenty a HDP na obyvatele ve vyspělých zemích. Analýza ukázala, že 1% nárůst ve využívání klíčových technologických patentů v roce 2018 vedl k průměrnému nárůstu HDP na obyvatele v dané zemi o 0,108 %. A analýza dlouhodobých dat z USA ukázala téměř dvojnásobný efekt.

Vliv klíčových technologických patentů na HDP na obyvatele dané země

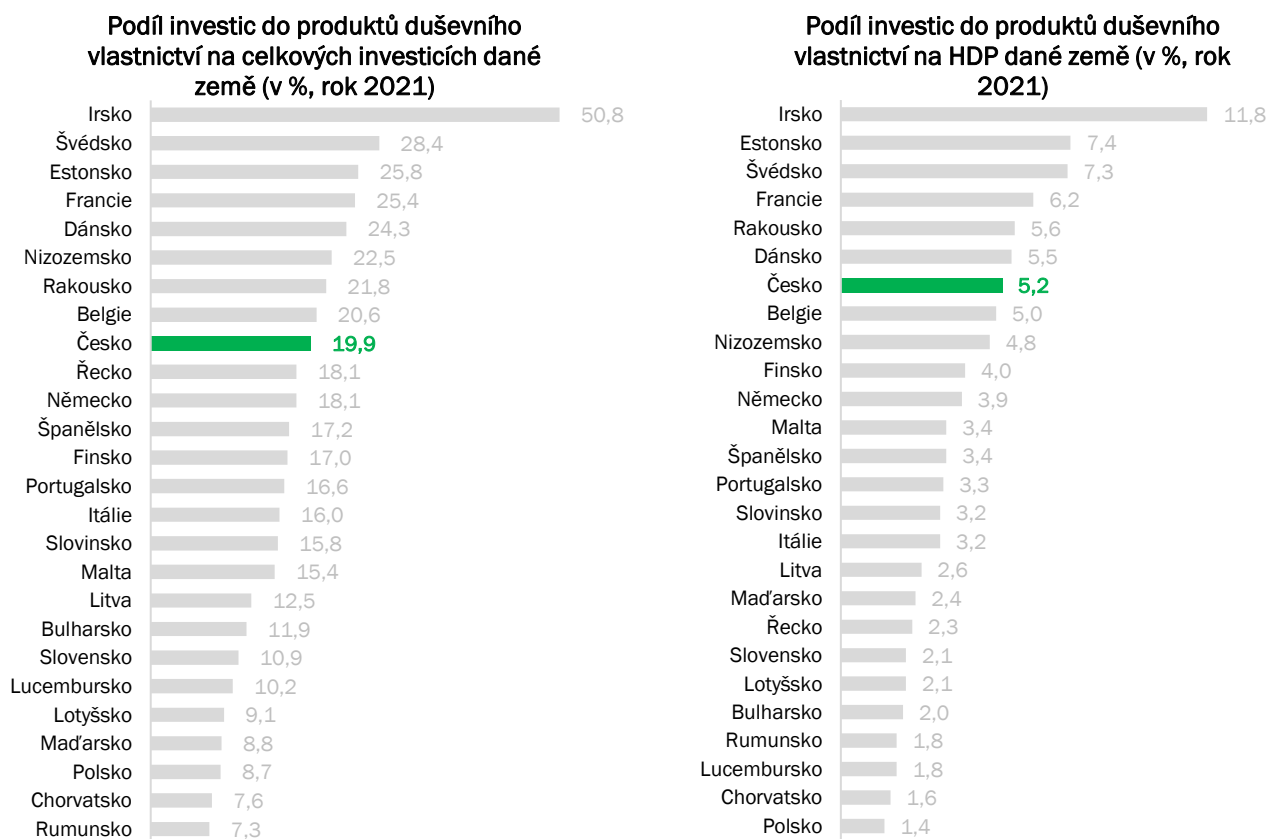

Zdroj: Bertelsmann Stiftung, Globaleurope.eu

¹ Patří sem: Mobilita, Energetika, Výživa, Zdravotnictví, Průmysl, Digitalizace, Materiály, Infrastruktura, Bezpečnost a Životní prostředí.

3 V Česku se neinvestuje do duševního vlastnictví málo

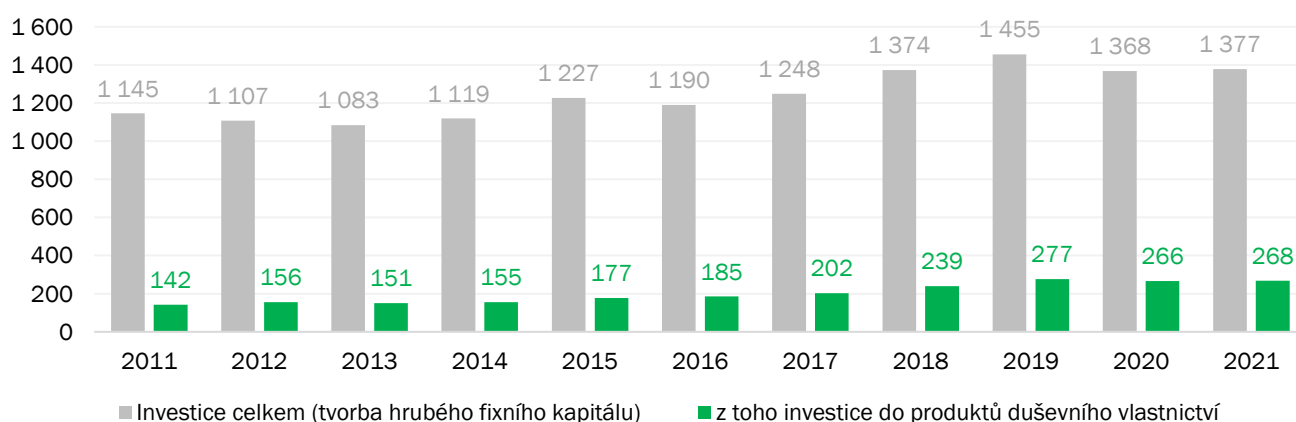
V České republice se do produktů duševního vlastnictví investuje podle dat Eurostatu ve srovnání s ostatními státy Evropské unie poměrně významně. Investice do duševního vlastnictví se na celkových investicích v ČR podílejí jednou pětinou, přičemž jen osm států EU má vyšší podíl. Při přepočtu investic do duševního vlastnictví na HDP si Česko stojí ještě o dvě příčky lépe – investice do produktů duševního vlastnictví v roce 2021 činily 5,2 % tuzemského HDP.

Zdroj: Eurostat

Celkové investice do duševního vlastnictví v ČR v roce 2021 dosáhly 268 miliard korun. Ještě před pěti lety to bylo o 45 % méně.

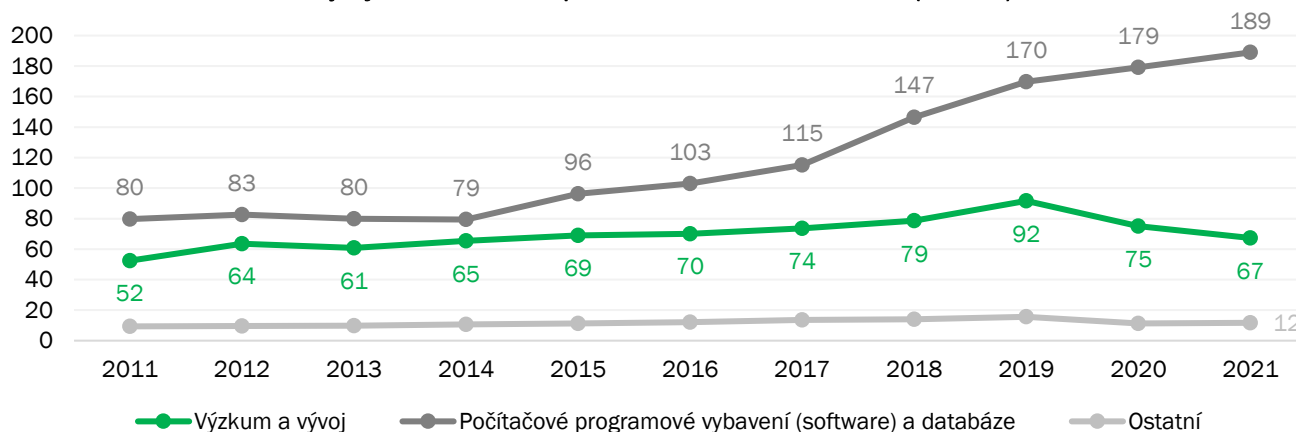
Vývoj investic v ČR celkem a do produktů duševního vlastnictví (mld. Kč)

Zdroj: ČSÚ

Velkou část investic do duševního vlastnictví tvoří počítačové programové vybavení a databáze. Druhou významnou položkou je výzkum a vývoj. Vývoj obou položek v posledních dvou letech ovlivnila covidová situace.

Vývoj investic v ČR do produktů duševního vlastnictví (mld. Kč)

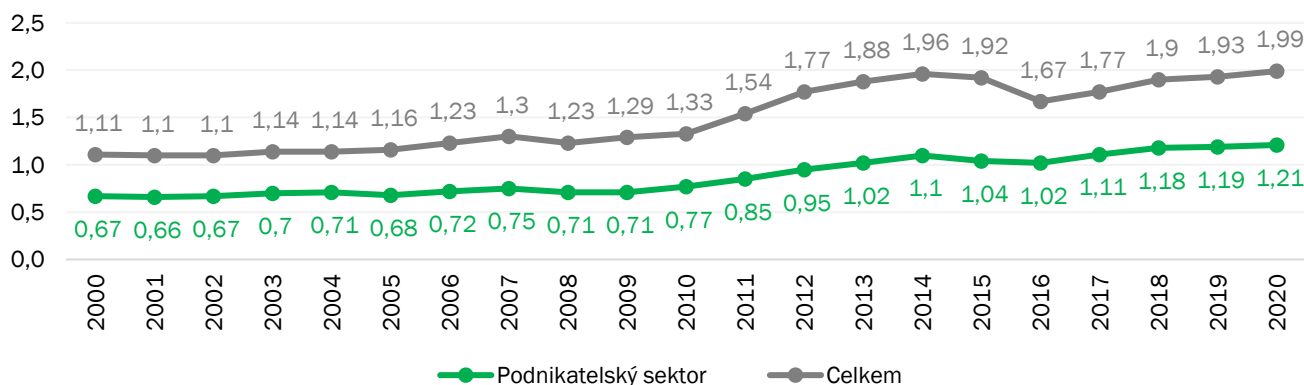

Zdroj: ČSÚ

4 Tuzemské investice do vědy a výzkumu jsou v rámci EU mírně nadprůměrné

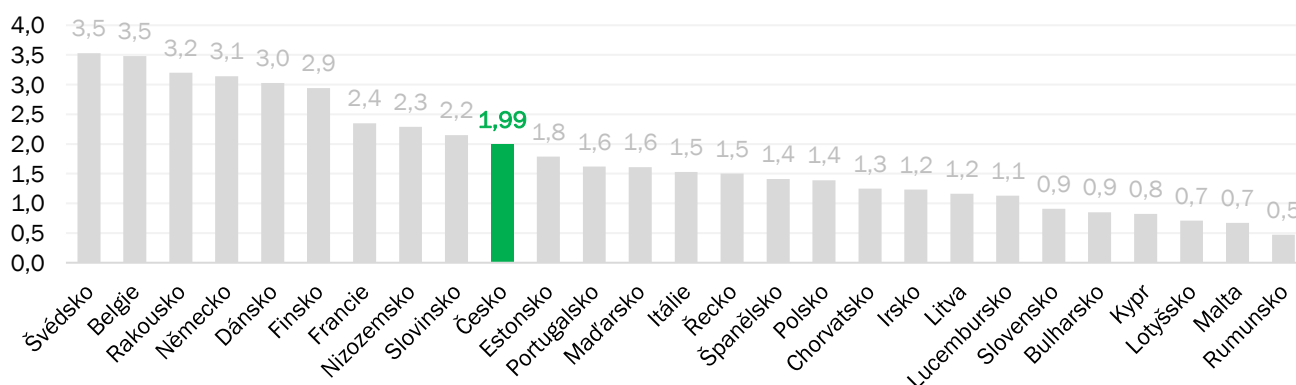
Výdaje na výzkum a vývoj v ČR až do roku 2019 vykazovaly poměrně slušný růst. V roce 2019 mířilo v tuzemsku na vědu a výzkum 92 mld. Kč, což odpovídalo téměř dvěma procentům HDP. V unijním srovnání si v tomto ukazateli stojíme těsně nad průměrem (který je 1,8 % HDP). Pět zemí v EU vydávalo v roce 2020 na výzkum a vývoj 3 a více procent HDP, šest států nedosáhlo ani na 1 %.

Vývoj investic v ČR do vědy a výzkumu (v % HDP)

Zdroj: Eurostat

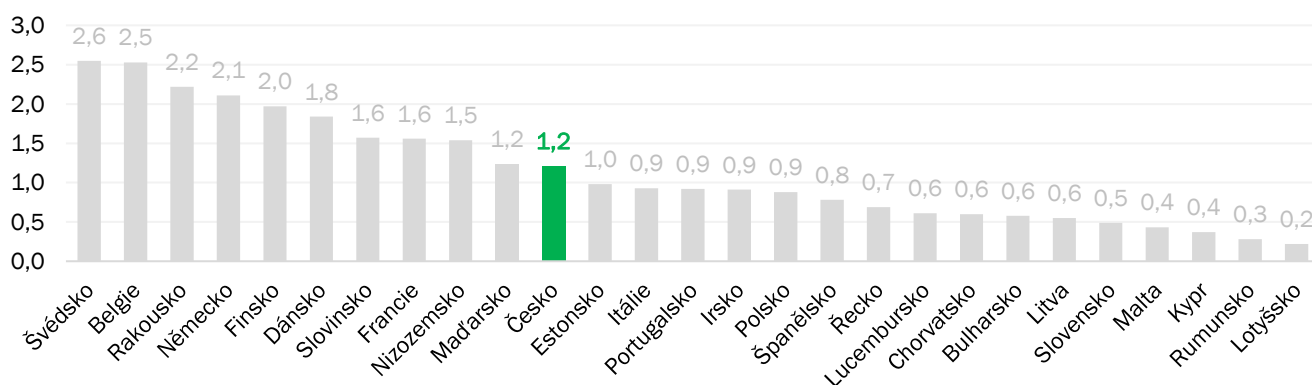
Celkové investice do vědy a výzkumu v EU (v % HDP, 2020)

Zdroj: Eurostat

60 % investic do vědy a výzkumu v České republice pochází z podnikatelského sektoru. I v tomto ohledu si stojíme mírně nad úrovní evropského průměru. Ovšem i v EU jsou státy (Švédsko, Belgie), kde firemní sektor vydává na vědu a výzkum přes 2,5 % HDP, což je proti českým 1,2 % dvojnásobek. Například viceprezidentka Svazu průmyslu a dopravy ČR Milena Jabůrková k tomu uvádí: „Náš loňský průzkum ukázal, že větší aktivita firem brání především zastaralá legislativa, dlouhodobá nejistota přímé i nepřímé finanční podpory, tedy daňových odpočtů na výzkum a vývoj, vysoká byrokracie, nedostatek vysoce kvalifikovaných pracovníků a obecně i nedostatečné ocenění inovativních firem.“ Prohloubit by v ČR rovněž potřebovala spolupráce soukromých (podnikových) výzkumných týmů s vědci z vysokých škol a Akademie věd ČR.
Zdroj: Indexprosperity.cz

Investice podnikatelského sektoru do vědy a výzkumu v EU (v % HDP, 2020)

Zdroj: Eurostat

Inovační schopnosti a potenciál dané země dlouhodobě sleduje Global Innovation Index. V žebříčku nejvíce inovativních zemí na světě se ČR v roce 2021 umístila na poměrně slušném 24. místě. Dobří jsme například ve znalostech a technických schopnostech, naopak neumíme naše výsledky inovační činnosti prodat.

Inovační potenciál ČR: žebříček Global Innovation Index 2021

Country/Economy	Overall GII	Institutions	Human capital and research	Infrastructure	Market sophistication	Business sophistication	Knowledge and technology outputs	Creative outputs
Switzerland	1	13	6	2	6	4	1	2
Sweden	2	9	2	3	11	1	2	5
United States of America	3	12	11	23	2	2	3	12
United Kingdom	4	15	10	10	4	21	10	4
Republic of Korea	5	28	1	12	18	7	8	8
Netherlands	6	6	14	16	31	5	7	7
Finland	7	2	4	11	19	6	5	16
Singapore	8	1	9	15	5	3	13	17
Denmark	9	8	5	5	7	11	14	13
Germany	10	17	3	21	20	12	9	11
France	11	19	15	17	17	19	16	6
China	12	61	21	24	16	13	4	14
Japan	13	7	20	9	15	10	11	18
Hong Kong, China	14	11	25	6	3	24	62	1
Israel	15	34	19	40	8	8	6	30
Canada	16	5	18	30	1	20	23	19
Iceland	17	14	23	25	25	18	25	10
Austria	18	16	7	7	40	15	19	27
Ireland	19	18	27	4	48	17	15	29
Norway	20	3	13	1	21	23	28	25
Estonia	21	22	34	8	10	29	22	15
Belgium	22	23	8	35	33	16	17	36
Luxembourg	23	27	40	33	53	9	38	3
Czech Republic	24	32	33	19	50	25	12	22
Australia	25	10	12	20	9	26	42	24
New Zealand	26	4	17	22	14	30	39	23
Malta	27	37	41	18	63	14	44	9
Cyprus	28	26	42	28	46	28	21	20
Italy	29	36	31	26	43	32	18	34
Spain	30	31	30	13	32	35	26	32
Portugal	31	25	24	31	56	41	34	26
Slovenia	32	20	28	27	71	27	32	38
United Arab Emirates	33	30	22	14	26	22	59	40
Hungary	34	42	36	32	65	31	20	47

Zdroj: Global Innovation Index 2021

5 S patentovou ochranou to je horší

Čeští uživatelé patentů v posledních letech pokročili v ochraně svých technických řešení a inovací. Celkově však v patentových přihláškách stále zaostávají za konkurencí z průmyslově vyspělých států, a to zejména na mezinárodní úrovni. Podle Úřadu průmyslového vlastnictví rovněž pokulhávají v prodeji licencí a ve vytěžování patentových informací a využívání právně volných technických řešení. Málo je rovněž uplatňován potenciál patentových informací pro vyvarování se zkoumání již známého, stejně jako sledování směru výzkumu, vývoje a produkce konkurentů a eliminování nebezpečí sankcí při porušování průmyslových práv ostatních subjektů.

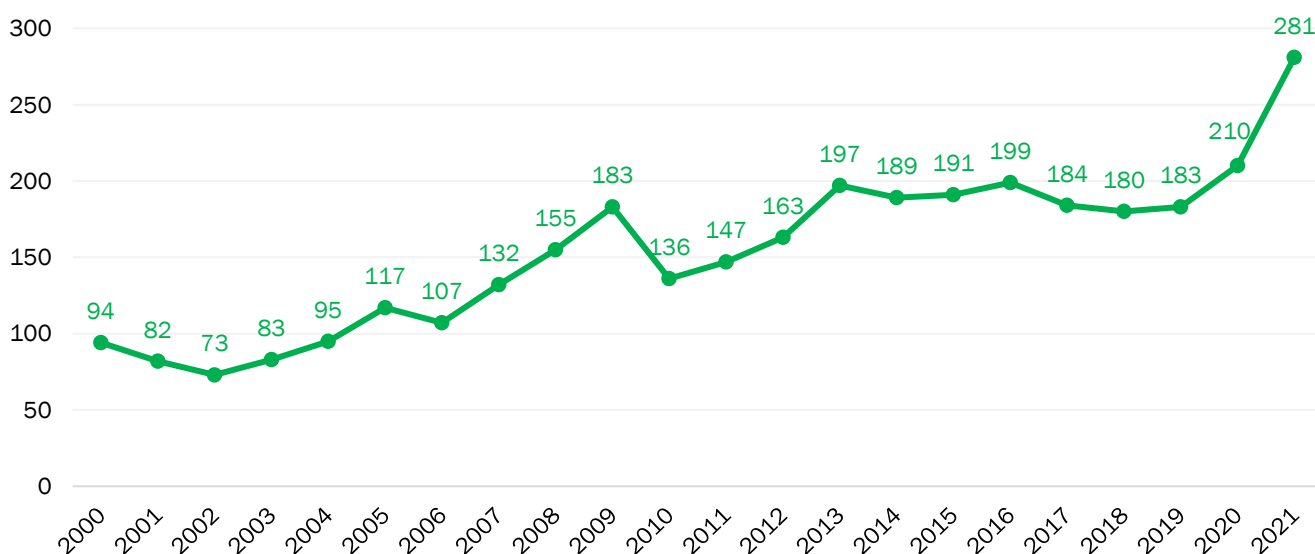
Důvodem může být i fakt, že některé podniky vnímají patentovou ochranu jako únik informací – při udělení patentu totiž zveřejňuje firma své know-how světu, a tím může dát návod konkurenci. Navíc mnoho firem, zejména malých a středních, není natolik kapitálově silných, aby mohly vstupovat do právních sporů a své know-how chránit.

Rozvoj, ochrana a investice do duševního vlastnictví mohou být přitom pro české firmy, a tudíž i celou ekonomiku, jedním z důležitých nástrojů, jak posunout českou ekonomiku k vyšší přidané hodnotě ve smyslu Výzvy k druhé ekonomické transformaci ČR.

5.1 Mezinárodní patentové přihlášky

Zájem českých žadatelů o mezinárodní patentové přihlášky (na základě Smlouvy o patentové spolupráci, viz. kap. 1.1) za posledních dvacet let rostl. Počet žádostí o tuto formu ochrany z řad českých subjektů dosáhl vrcholu v roce 2021, kdy jich bylo podáno 281.

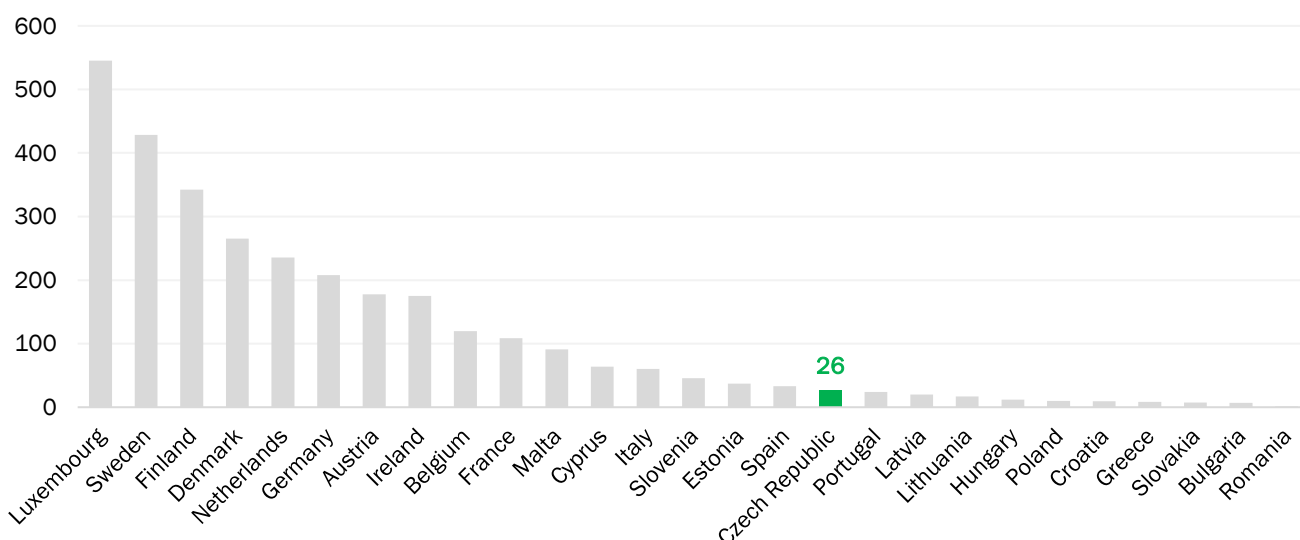
Vývoj počtu mezinárodních patentových přihlášek od českých přihlašovatelů

Zdroj: WIPO

Přes rostoucí počty žádostí si v jejich přepočtu na počet obyvatel vede Česká republika podprůměrně. V počtu mezinárodních patentových přihlášek se mezi členskými zeměmi EU nachází Česko na 17. místě. Na předních příčkách se umisťují Lucembursko a skandinávské země.

Počet mezinárodních patentových přihlášek dle PCT na milion obyvatel dané země (2021, podle původu žadatele)

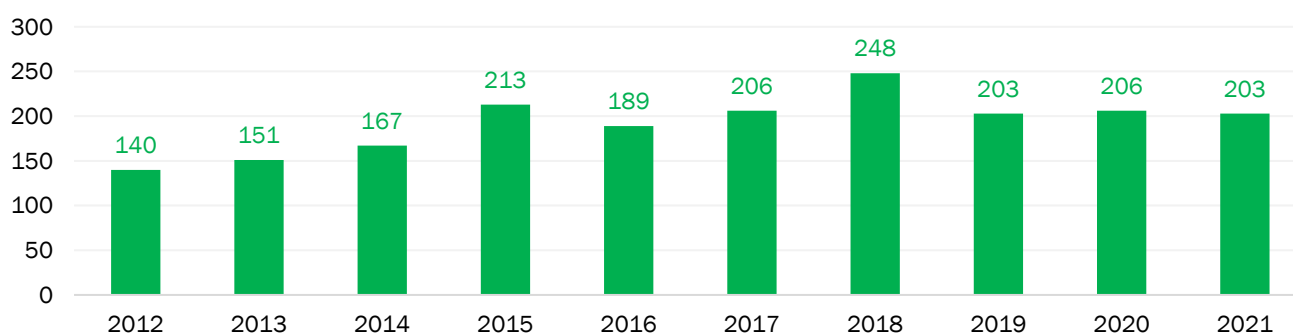

Zdroj: WIPO

5.2 Evropský patent

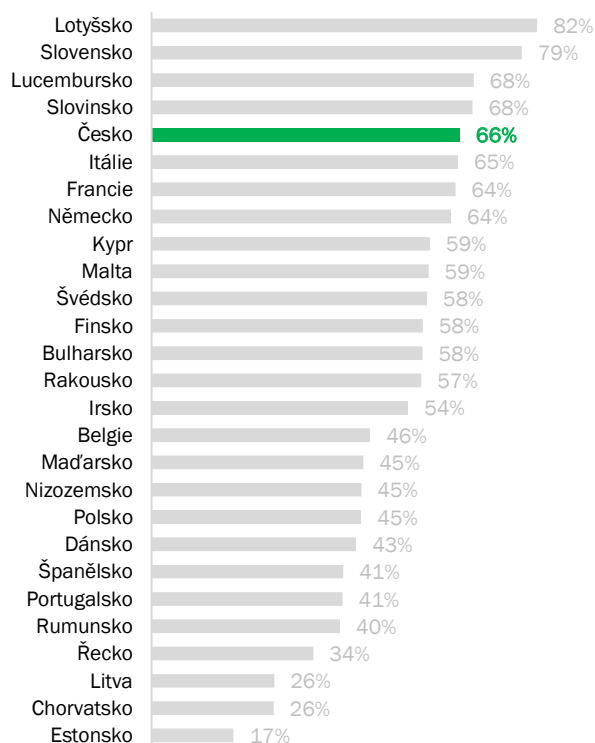
Zájem o evropský patent mezi českými žadateli je zhruba srovnatelný, jako je tomu u mezinárodních přihlášek PCT. V posledních letech se roční počet žádostí ustálil na zhruba 200. Žadatelé z ČR jsou nicméně u Evropského patentového úřadu úspěšní – zhruba dvě třetiny žádostí se promění ve skutečně udělené evropské patenty. V přepočtu na počet obyvatel dané unijní země si však stojíme ještě hůře než v případě mezinárodních patentových přihlášek – v rámci EU se nacházíme až na 19. místě. Na čele žebříčku jsou stejné země, jako je tomu u mezinárodních patentových přihlášek – Lucembursko, Švédsko, Dánsko a Finsko.

Vývoj počtu žádostí o evropský patent u Evropského patentového úřadu podaných českými rezidenty

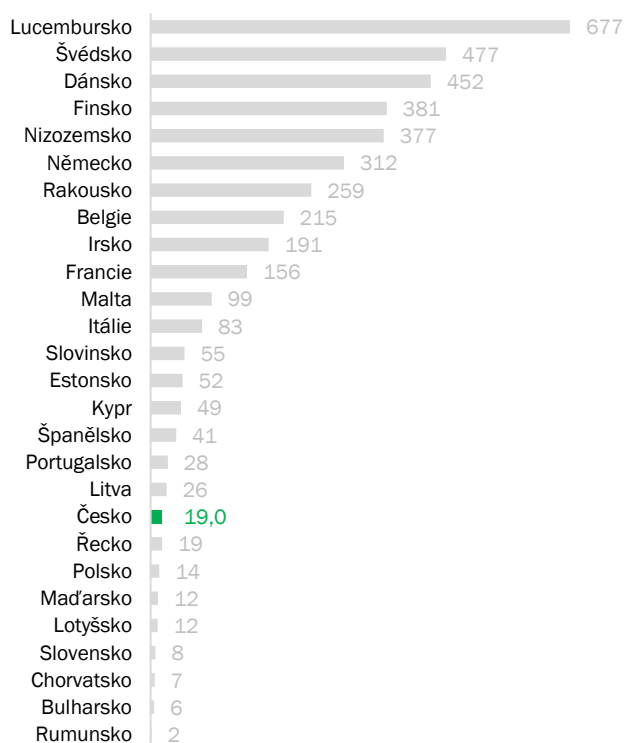

Zdroj: Eurostat

Podíl udělených evropských patentů na počtu žádostí dané země u Evropského patentového úřadu (v %, 2021)

Počet žádostí o evropský patent u Evropského patentového úřadu na milion obyvatel dané země (2021)

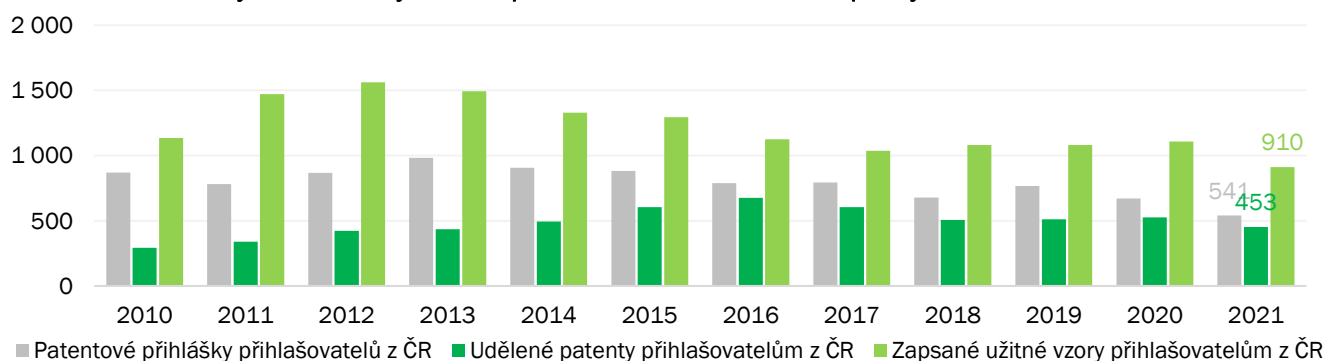

Zdroj: Eurostat

5.3 Národní patenty a užité vzory

Počty patentových přihlášek a následně i udělených patentů přihlašovatelům z ČR u Úřadu průmyslového vlastnictví v ČR v posledních letech klesají. Zatímco v roce 2016 bylo tuzemským subjektům uděleno 675 národních patentů, v roce 2021 to bylo už jen 453 (o třetinu méně). Užité vzory bylo v roce 2021 přihlašovatelům z ČR zapsáno 910 (např. v roce 2012 to bylo 1 563). Celkem platilo ke konci roku 2021 v ČR 51 tisíc patentů, z čehož 3 606 bylo od přihlašovatelů z ČR a většina tedy od přihlašovatelů ze zahraničí.

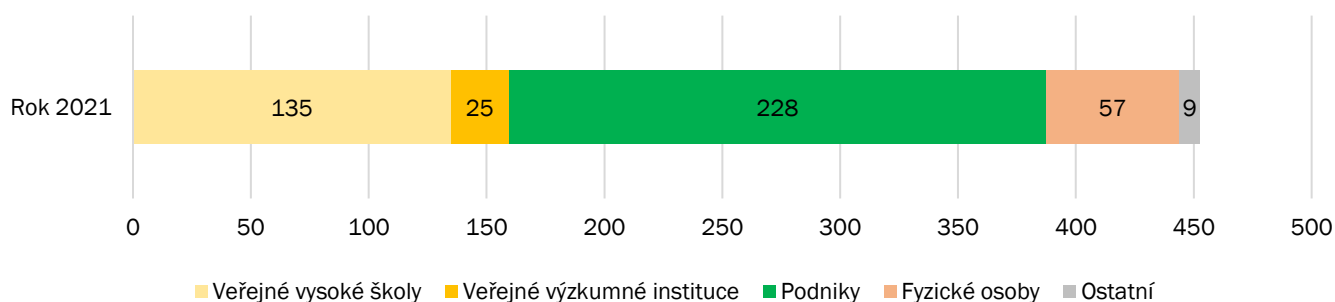
Patenty a užité vzory udělené přihlašovatelům z ČR u Úřadu průmyslového vlastnictví ČR

Zdroj: ÚPV, ČSÚ

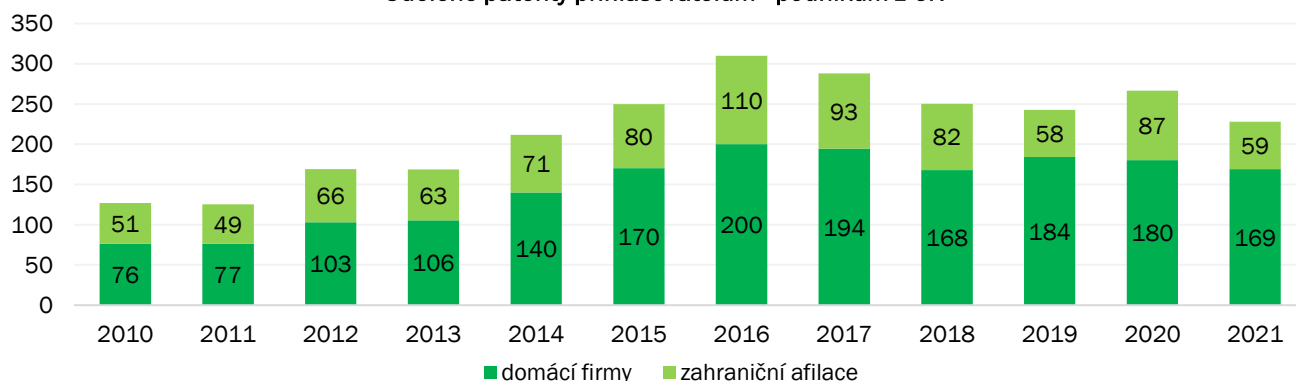
Nejvíce patentů z českých přihlašovatelů získávají podniky – v roce 2021 získaly polovinu všech udělených patentů. Následují veřejné vysoké školy a fyzické osoby. Z podniků přitom připadají zhruba 3/4 udělených patentů na domácí firmy, čtvrtinu získávají v tuzemsku působící zahraniční afilace.

Udělené patenty přihlašovatelům z ČR podle typu přihlašovatele (2021)

Zdroj: ÚPV, ČSÚ

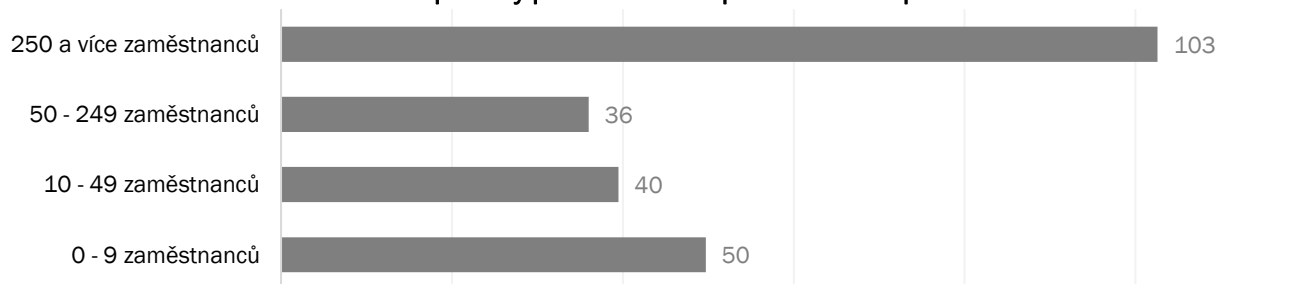
Udělené patenty přihlašovatelům - podnikům z ČR

Zdroj: ÚPV, ČSÚ

Z tuzemských podniků připadá necelá polovina udělených národních patentů na největší podniky s 250 a více zaměstnanci, zhruba čtvrtinou se však podílejí i nejmenší podniky velikosti do 9 zaměstnanců.

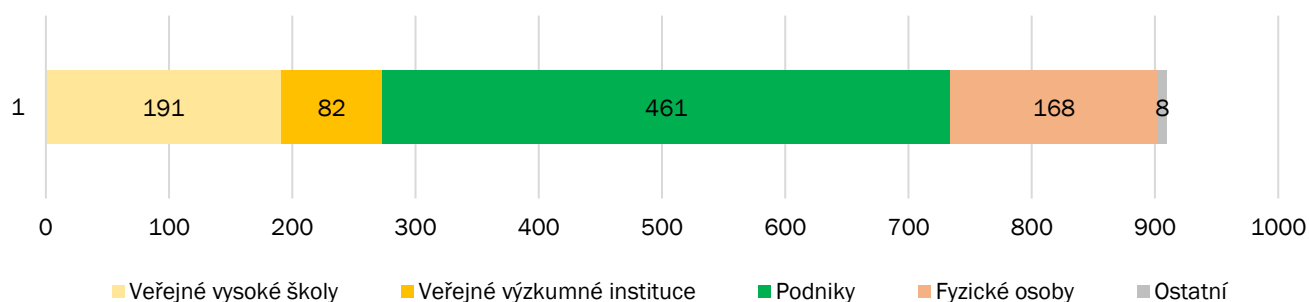
Udělené patenty podnikům z ČR podle velikosti podniku

Zdroj: ÚPV, ČSÚ

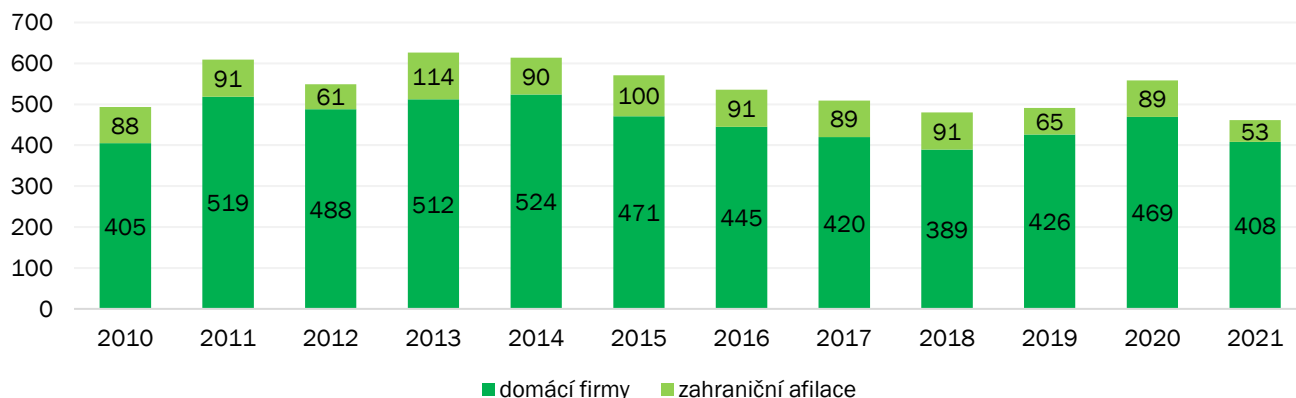
Obdobná struktura jako u patentů je i u zapsaných užitných vzorů. Přes polovinu získává firemní sektor, přičemž většina připadá na domácí firmy. Následují veřejné vysoké školy a fyzické osoby. Celkově bylo ke konci roku 2021 v ČR v platnosti 7 052 užitných vzorů, na rozdíl od patentů 95 % náleželo přihlašovatelům z ČR a jen 5 % držitelům ze zahraničí.

Zapsané užité vzory přihlašovatelům z ČR podle typu přihlašovatele

Zdroj: ÚPV, ČSÚ

Zapsané užité vzory přihlašovatelům - podnikům z ČR

Zdroj: ÚPV, ČSÚ

Radek Novák+420 956 718 015, radeknovak@csas.cz

Ekonomické a strategické analýzy

EKONOMICKÉ A STRATEGICKÉ ANALÝZY**Česká spořitelna, a.s.**

Budějovická 1518/13b, 140 00 Praha 4

e-mail: eu_office@csas.cz